

Působení karmy a bytostné články

Správné pojetí zákona karmy

Dnes budeme mluvit o karmě a jednotlivých aspektech karmické zákonitosti. Víte, že karmou rozumíme velký zákon příčiny a následku v duchovním životě a že tento zákon karmy připadá pro duchovní vědu v úvahu především potud, je-li aplikován na opětovné pozemské životy. O reinkarnaci a karmě mluvíme jako o něčem, co patří k sobě. Tento zákon bývá ovšem, jak jistě víte, mnohdy pojímán poněkud povrchně, jako by se jednalo pouze o jakýsi druh odměny a trestu, zasahující z jedné inkarnace do druhé, takže by si člověk, stane-li se mu v tomto životě něco zlého nebo špatného, nutně musel říci: Zasloužil jsem si to kvůli nějakému provinění v minulém životě. - Anebo: Když udělám to nebo ono, dostane se mi v příštím životě náležitá odměna nebo náležitý trest. - Tak jednoduché to však není. Kdo chce pochopit zákon karmy, musí se přece jen hlouběji zabývat povahou člověka a celou jeho bytostí.

Ze strany protivníků duchovní vědy je zákon karmy a reinkarnace, zákon opětovných pozemských životů terčem těch nejprudších útoků, počínaje výroky typu: Jeden pozemský život mi stačí a nechci ho žít pořád dokola - až k tvrzení, že to je nauka, která vede k nečinnosti, k rezignaci vůči slepému osudu. Těmito námitkami se budeme podrobně zabývat a u každé z nich dojdeme k tomu, co je třeba odpovědět, vezmeme-li v úvahu celý průběh karmy. K tomu si musíme připomenout - i když jsme to už mnohokrát slyšeli - kým člověk v hlubším smyslu je.

[... V další části výkladu se Rudolf Steiner věnuje čtyřčlennosti člověka, povaze fyzického, éterného a astrálního těla a jeho sebevědomí, tedy Já, a dále charakteru a temperamentu člověka jako něčemu, co se v průběhu jednoho života mění jen velmi zvolna, protože je to spojeno s éterným tělem.]

Vztah astrálního a éterného těla mezi dvěma inkarnacemi

Od výkladu bytostných článků nyní přejdeme k přehledu o sou-

vislostech karmy. To, co se během stejného pozemského života uskutečňuje jen pomalu (tedy přechod od něčeho, co se zpočátku nachází pouze v astrálním těle, do těla éterného), se karmicky, z jedné inkarnace do druhé, uskutečňuje následujícím způsobem: Kdo se snažil morálně správně soudit a v této snaze byl třeba ještě i podporován ostatními, ten se v příštím životě shledá s plody této snahy v podobě původní vlohy svého éterného těla, v podobě zvyku, v podobě charakterové vlohy. To, co žije teď v astrálním těle, bude v příštím životě vlastnictvím éterného těla. Jestliže se setkáte s člověkem majícím nějaký chvályhodný zvyk a tento zvyk se v jeho životě bude znovu a znovu projevovat, pak to poukazuje na to, že v dřívějším životě přijal náležité představy nebo si je sám uvědomil. Sklony a zvyky pocházejí z představ, myšlenek a pojmů, které si člověk vytvořil v předcházejícím životě. Jestliže si to uvědomíte, můžete už teď učinit preventivní opatření pro příští život a založit pro příští život určité uzpůsobení éterného těla. Můžete si říci: Budu se v tomto životě snažit znovu a znovu si říkat, že to nebo ono je dobré a správné. - Éterné tělo vám pak ukáže, že je samozřejmě dobré a správné řídit se náležitými zásadami.

Zvláště důležitý je zde pojem, který lze karmicky objasnit. Je to pojem svědomí. I to, co vychází ze svědomí člověka, je něčím získaným. Rezervoár svědomí, instinkt pro to, co je dobré, správné a opravdové, má člověk jen díky tomu, že si toto svědomí na základě svých životních zkušeností a svých zásad vytvořil ve svém minulém životě. O upevnění a navýšení tohoto svědomí se můžete postarat, učiníte-li předsevzetí, že každý den o něco prohloubíte své morální názory. Morální názory se v příštím a přespříštím životě stanou svědomím.

Vztah éterného a fyzického těla mezi dvěma inkarnacemi

Vidíte tedy, že to, co nám ukazuje minutová ručička života, je v příštím životě hodinovou ručičkou. Je pouze nutné, aby v jednom životě vládlo určité opakování těchto zásad a názorů, aby se pro příští život upevnily. To, co se v jednom životě objevuje v éterném těle,

připravuje plody pro fyzické tělo v příštím životě. Dobré návyky, dobré sklony a dobré charakterové vlastnosti připravují zdraví, fyzickou zdatnost, fyzickou sílu, tedy zdravé fyzické tělo pro příští život. Zdravé fyzické tělo v jednom životě svědčí o tom, že dotyčný člověk si toto fyzické tělo připravil v minulém životě osvojenými zvyky a charakterovými vlohami. Zvláště existuje silná spojitost mezi rozvinutou pamětí v jednom životě a fyzickým tělem v dalším životě.

Vezměme si jako příklad člověka, který všechno hned zase zapomene, a jiného, který má dobrou paměť. Stačí, když si prožité věci vědomě vyvoláváme v paměti a důsledně se v tom cvičíme, abychom posléze zjistili, že jsme získali dobrou paměť nejen pro věci, na nichž jsme vzpomínání zvláště cvičili, ale že se naše paměť stala úplně jinou silou. A to hraje ve spirituálním vývoji svoji roli. Neobyčejným způsobem se rozvíjí schopnost vidět minulost. Ten, kdo svědomitě rozvíjí svou paměť, se znovu narodí s fyzickou pevností, s končetinami, které mu budou dobře sloužit, aby v dalším životě mohl vykonávat to, co vnitřně, duševně chce. Tělo, které nemůže vykonávat to, co duše chce, má původ v minulém životě, v němž nebyla rozvíjení zdravé, dobré paměti věnována žádná péče, ale člověk se spokojil s lajdáctvím špatné paměti a zapomnětlivostí.

Uvádíme si dnes jen jednotlivé jevy, dovedete si ale představit, jak rozsáhlá je celá tato oblast, o níž mluvíme. Pravý okultista se při tom nikdy neuchýlí ke spekulacím. To, co uvádím, nejsou žádné teorie, nýbrž skutečnosti ověřené na konkrétních případech. Základem toho, co zde bylo řečeno, jsou tedy výsledky určitého bádání. Jestliže jsme si právě řekli, že pevný fyzický organismus, který poslouchá duši, musíme vyvodit z dobré paměti v minulém životě, pak bylo prozkoumáno určité množství případů a příslušné údaje se zakládají na skutečnostech zjištěných při tomto zkoumání. Mají zde být zkrátka uváděny jen skutečnosti.

Špatné návyky a dispozice k nemocem

To, co se utváří v éterném těle, se v příštím životě dostává do fyzického těla, takže v příštím životě se nejen dobré sklony a charakterové

vlastnosti a řádné životní návyky projeví zdravým fyzickým tělem, ale také nedobré vlastnosti, špatné návyky a zkažené sklony se v příští inkarnaci ukážou v podobě nemocného organismu. Nelze to ovšem chápat tak, že nějaká konkrétní nemoc pochází z nějaké konkrétní vlastnosti, ale že dispozice, vlohy k určitým nemocem vždycky poukazují na zcela určité vlastnosti charakteru a temperamentu v minulém životě. Člověk, který má za sebou [minulý] život se zkaženými charakterovými vlastnostmi, bude mít tedy v tomto životě organismus, který bude fyzickým nemocem podléhat snadněji než organismus jiného člověka. Člověk, který byl vybaven zdatným temperamentem, se znovu narodí s tělem, které může být vystaveno všelijakým nákazám, aniž se nakazí, a naopak.

Vidíte tedy, že věci ve světě spolu složitě souvisí podle zákona příčiny a následku. Abychom si uvedli něco konkrétního, zmiňme se o případu, který odpovídá výsledkům konkrétního duchovního bádání. Bude to zprvu možná šokující, avšak v theosofické pobožce to lze říci. Jeden člověk rozvinul ve svém životě zcela egoistickou touhu po výdělku, skutečnou lačnost po vnějším bohatství. Nejednalo se při tom o zdravé úsilí o bohatství, které může vycházet z altruistického záměru pomáhat ve světě a vyvíjet nezištnou činnost - to je něco jiného - nýbrž řeč je o egoistické touze po výdělku, která podmiňuje určitou konstituci éterného těla a je základem úsilí o výdělek přesahující nezbytnou míru. Takový člověk se v příštím životě velmi často rodí s fyzickým tělem, které projevuje dispozici k infekčním nemocem. V četných případech bylo okultně zjištěno, že lidé, kteří se v nynějším životě snadno nakazí při určitých epidemiích, byli v minulém životě vybaveni chorobně vystupňovanou touhou po výdělku.

Karmické následky laskavosti a poctivosti: mladistvost a zdraví

Můžeme si uvést i další konkrétní skutečnosti. Existují tak dvě vlastnosti, které mají zřetelně patrný vliv na karmické utváření následujícího života. Především se musíme zmínit o silném vlivu, který má přetrvávající charakterový rys láskyplného, laskavého

přístupu k bližním. Jsou lidé, kteří u svých bližních všechno laskavě přijímají, kteří se ke svému okolí chovají láskyplně a pojmají ho s účastí. U některých tato láska daleko přesahuje čistě jen lásku k lidem. Milují přírodu a celý svět. Čím více se tento smysl pro ob-sáhnutí [světa] rozvine a stane se duševním zvykem, tedy spojí se s éterným tělem, tím více má člověk v příštím životě vlohu k mladistvosti: zůstává dlouho mladý. Kdo tedy pozdě stárne, dlouho se uchovává mladý a pohyblivý, u toho je zřejmé, že minulý život nebo dokonce několik minulých životů strávil v lásce ke svému okolí. Čím více člověk rozvíjí lásku ke svému okolí, tím více zůstává v následující inkarnaci fyzicky mladý. Kdo má sklon k antipatii vůči druhým lidem, bude brzy stárnout. Tělo, které brzy vykazuje známky fyzického stárnutí, svědčí o životě malicherného kritika, o životě naplněném odmítáním a nepřejícností. Vidíme tedy, že svůj život můžeme ovlivňovat, když vědomě zasahujeme do karmy. Kdo dokáže v tomto životě rozvíjet lásku, může si být jist, že v příštím životě bude mít tělo, které bude vykazovat mladistvé rysy. Všichni ti, kdo dnes v mládí píšou kritiky pod čarou, budou v příštím životě lidmi, kteří se takřka narodí s vráskami. Tento výrok zní radikálně, zakládá se však na pravdě.

Karmické zákony nám ukazují souvislost mezi zdravím a duchovním životem. Nikdo však nebude popírat, že tuto souvislost nelze poznat jen tak snadno, ale že je třeba jít do detailu. Stejně tak nelze pochybovat o výroku, že morální, poctivá, svědomitá duše si v budoucnu vybuduje zdravé tělo. Nemůžeme to však čekat ze dne na den a ani si myslet, že ten, kdo je zatížen duševními vadami, může být ze dne na den uzdraven. Měli bychom také pochopit, že je třeba pokročit od egoismu k nesobeckému způsobu života, který nechce hned sklízet plody svého konání. To, co se stane zvykem, však může na fyzické tělo působit už i v tomto životě. Důkazem toho je okultní vývoj, kterým lze vědomě ovlivňovat nejen astrální, ale i éterné tělo. Kdo prochází okultním vývojem, učí se ovlivňovat nejen své astrální tělo, ale i své tělo éterné a fyzické. Proměnou navyklého chování se ze vznětlivého člověka může stát člověk mírný, z člověka zatíženého

afekty člověk vyrovnaný a harmonický. Okultista musí své zvyky změnit v poměrně krátkém čase. Pravý vývoj předpokládá, že to, co se člověk učí, nezůstane pouhou naukou, ale vejde to do éterného těla. Pak okultista dosáhne i toho, že to vejde také do fyzického těla. Naučí se ovládat srdeční tep a dech. To, co je v obvyklém životě rozložené na mnoho inkarnací, se v okultním vývoji zkracuje. Zkracuje se tedy karma.

Bolest a utrpení jako karmická příčina krásy a moudrosti

Leccos z toho, o čem budeme tuto zimu ještě mluvit, pro nás bude srozumitelnější a jasnější, jestliže poznáme jisté intimnější karmické souvislosti, například rozdíl mezi krásným a ošklivým člověkem. Oč se karmicky jedná u krásného člověka? Jedná se o něco, co zpočátku vypadá neuvěřitelně, nicméně je to tak. Krása fyzického těla je mnohdy - ne vždy, ale velmi často - důsledkem prožitého utrpení v minulém životě. Utrpení v minulém životě - ať už fyzické, nebo i duševní - se stává krásou v příštím životě, krásou vnějšího, fyzického těla. V těchto případech je tomu skutečně tak, že můžeme použít přirovnání, které jsem už častěji použil. Díky čemu vzniká krásná perla v perlorodce? Vlastně díky nemoci, je výsledkem onemocnění. Přibližně takto existuje i v karmické souvislosti proces, který představuje souvislost mezi nemocí, mezi utrpením a krásou. Tato krása bývá mnohdy vykoupena utrpením a nemocí.

Také moudrost bývá mnohdy vykoupena bolestí. Není bez zajímavosti, že dnes vnější bádání různým způsobem potvrzuje to, co okultisté říkali po tisíce let: že moudrost souvisí s bolestí a utrpením, s odříkáním a vážností v předcházejícím životě. Vyplatí se příležitostně se s tímto vnějším vědeckým bádáním seznámit. V poslední době tak vyšla kniha o mimice myšlení. Tato kniha má ukázat, že ve fyziognomii člověka se zrcadlí uzpůsobení jeho myšlení. Autor, který, jak je jasně patrné, toho o okultismu mnoho neví, přesto na základě vnějšího pozorování přišel na to, že ve fyziognomii myslícího člověka lze najít otisk prožitých bolestí. Současná věda tak kousek po kousku

potvrzuje prastarou okultní moudrost. V příštích letech tomu tak bude mnohem více, než si o tom nějaký učenec může nechat zdát.

Schopenhauerův pesimismus

Ještě snadněji teď pochopíte, že se s ohledem na jisté jevy duchovních dějin nemůžeme pohybovat ve slepé víře nebo ve vyznávání autority. Stojíme-li s pochopením zákona karmy například před takovým fenoménem, jakým je Schopenhauer, který celý svůj světonázor naplnil pesimistickou náladou, pak se ten, kdo vidí hlouběji, nemůže domnívat, že tento pesimismus představuje základní lidské naladění. Je to mnohem spíše základní naladění *jeho* duše, které v něm bylo karmicky připraveno a způsobeno jistou konstitucí jeho éterného těla. Toto filosofovo pesimistické ladění můžeme pochopit jen tehdy, sledujeme-li je karmicky. Existuje zcela konkrétní vysvětlení: Takováto osobnost neměla ve svém minulém životě mnoho příležitostí konat dobro. Naopak byl tento člověk svým životním postavením a svým povoláním odsouzen k tomu, aby vykonal leccos zlého a nesprávného. A to zlé a nesprávné, k němuž byl ve svém minulém životě nikoli karmicky, nýbrž svým povoláním odsouzen, se mu vrací v podobě jisté antipatie vůči světu, který k němu přistupuje. Je to opětování jeho vlastních činů, které spáchal. Chcete-li porozumět karmě, nemůžete zaujmout pouze fatalistické stanovisko, že je vše předurčeno. Není nutné, aby byl člověk k tomu, co teď dělá, odsouzen v důsledku předchozích životů. Často se to vyrovná teprve v příštím životě. Naše činy tedy nejsou vždy plodem minulých životů, ale je možné, že dojdou vyrovnání teprve v některém z budoucích životů. Takovéto činy mám na mysli, mluvím-li o příčině pesimistického základního naladění u Schopenhauera.

Následky individuálních činů a činů skupinových

Striktně musíme vymezit všechny individuální činy, které člověk vykoná a které zcela vycházejí z jeho osoby, oproti činům, které musí vykonat s ohledem na svůj národ, rodinu a povolání. Dva ministři mohou udělat totéž, protože jsou to ministři - to ovšem vyloučíme.

Mohou ale také vykonat nanejvýš rozdílné skutky, protože jsou to dva různé lidé. A na to se nyní podíváme. S činem, který určitá osobnost vykonala, se v příštím životě setká v podobě svého vnějšího osudu. Jestliže se nějaký člověk nachází ve šťastné životní situaci, dostává se mu příznivého osudu, pak to je následek správných, rozumných a dobrých činů, které jakožto osobnost vykonal v minulém životě. Jestliže se nějaký člověk nachází ve špatné životní situaci, mnohé z věcí se mu nedaří, žije v nepříznivých poměrech - mám na mysli jeho vnější situaci, nikoli uzpůsobení jeho fyzického těla - pak je to rovněž následek osobně vykonaných činů předchozího života. To, co člověk vykoná s ohledem na povolání a rodinnou příslušnost, se ukládá v temperamentu a charakteru. Osud člověka je tedy podmíněn jeho osobními činy v předchozím životě. A naopak, člověk si může příznivý nebo nepříznivý osud v příštím životě přivodit dobrými, rozumnými a správnými činy [v tomto životě].

Kdo je sveden dohromady s určitými lidmi, vytvořil k tomu sám podmínky v minulém životě. Měl s těmito lidmi něco do činění a sám si je teď přivedl do své blízkosti. Jako příklad si uvedme případ z doby fémových soudů. Jeden fémový soud byl spojen s exekucí*. Dotyčný člověk stanul před dotyčnými soudci, kteří na něm hned také vykonali rozsudek. Byl to tedy případ, kdy ten člověk byl odsouzen a zabit. Jeho osud byl okultně probádán až do minulých inkarnací. Při tom se ukázalo, že člověk usmrcený oněmi pěti soudci kdysi jako náčelník nechal těchto pět lidí zabít. Jeho někdejší čin těchto pět lidí jako magnetickou silou opět přivedl do jeho života a oni se mu pomstili. Je to jistě radikální případ, jeho základem je však obecná zákonitost. Nemůžete se potkat s člověkem, který zasáhne do vašeho života, pokud jste si ho sami v důsledku dřívějšího vztahu do svého života nepřivedli. Může tomu být ale i tak, že je člověk na základě obecných poměrů, povolání nebo rodinné příslušnosti sveden dohromady s lidmi, s nimiž dříve ještě nikdy neměl nic do činění. Jejich vzájemným chováním je pak ovšem vytvořen předpoklad k

* Rozuměj *popravou*; exekuce = výkon hrdelního trestu. (Pozn. edit.)

setkání v příštím životě, které bude mít co dělat s vnějším osudem a životem dotyčných lidí. Vidíte, že takovéto karmické představy jsou mnohdy složité a nedají se tak snadno vysvětlit. Důležité je studovat tyto věci konkrétně, protože jen tak můžeme skutečně porozumět životu. Otázka vykoupení; zdánlivý rozpor s teologií

Stále znova je také třeba poukazovat na to, že správně pojatá myšlenka karmy nemůže být v rozporu s naukou o vykoupení, jak ji nacházíme v křesťanství. Mnohým z vás jsem sice tuto slučitelnost křesťanské nauky o vykoupení s myšlenkou karmy již vyložil, jsou zde však i noví posluchači. Setkáváme se tu s mnoha nedorozuměními, která možná pocházejí z toho, že o theosofii mluví spousta lidí, kteří jí příliš nerozumí. Tak se tvrdí, že karma prostě znamená, že člověk musí vzít všechny důsledky svých činů na sebe. Když něco spáchá, může se jen on sám vykoupit ze svých hříchů. Na základě tohoto stanoviska mnozí theosofové prohlašují, že to nemá nic společného s myšlenkou vykoupení skrze Ježíše Krista. Theosofie prý nemůže vycházet z vykoupení nějakou jinou bytostí, neboť člověk se musí vykoupit sám. Křesťanští teologové proti tomu zase vystupují tak, že říkají: My věříme ve vykoupení skrze Ježíše Krista, vy však věříte v sebevykoupení, a to je zcela neslučitelné.

Karma je však něčím na způsob životního účtu, který lze docela dobře přirovnat k účtu obchodníka. [... *Následující pasáž se velmi blíží pasáži ze stuttgartské přednášky z 27. srpna 1906, viz str. 80 - rozvádí se zde toto přirovnání.*]

Takovou pomoc může ovšem bytost v nejvyšším smyslu mocná, jež se jedenkrát objevila ve světě, poskytnout lidem, kteří se k ní počítají. Touto bytostí je Ježíš Kristus. Tím, že vykoupení je způsobeno určitým druhem zla, neodporuje zákonu karmy. Vykoupení skrze Ježíše Krista je plně slučitelné se zákonem karmy, stejně jako pomoc bohatého člověka bankrotujícímu obchodníkovi. Nedorozumění pocházejí z toho, že theosofové karmu důkladně nepochopili a teologové se o ni nestarali. Právě tím podstatným a důležitým, co je obsaženo v činu jedné vznešené bytosti, je zaručena existence zákona karmy. Teprve až budou tyto věci jednou v

budoucnosti správně pochopeny, ukáže se, jak málo je theosofie odpůrcem kteréhokoli vyznání, postaveného na pravém základě, a nakolik teprve ona vede k pravému pochopení takového vyznání.

Poznání zákona karmy jako zdroj odvahy a naděje

Když zákon karmy takto pochopíte na množství [konkrétních] případů, pocítíte, že se jedná o velmi zásadní nutnost v rámci duchovního života. Správně zákon karmy ovšem pochopí teprve ten, pro koho nebude pouhým teoretickým poznatkem, ale kdo ho pojme i do celého pocitového, citového světa své existence. Potom se celým životem rozlije vnitřní jistota a harmonie. A ti, kdo stále znovu tvrdí, že zákon karmy vede k nečinnosti a letargii, že způsobuje, že se člověk odevzdává svému osudu, že nevede k životnímu elánu a podobně, ti se zatím nepokusili se zákonem karmy žít. Žít se zákonem karmy znamená vlít si do duše životní odvalu a naději.

Zákon karmy musí především vrhat světlo na naši budoucnost. Na minulost bychom neměli myslet tolik jako na budoucnost. Častokrát jsme se zmínili o tom, že člověk může působit daleko do budoucnosti tím, že ve smyslu zákona karmy ve svém astrálním těle připravuje budoucí konfiguraci éterného těla a v dalším průběhu i budoucí konfiguraci fyzického těla. Jestliže tohle pochopíte, poznáte nesmírnou důležitost této souvislosti, zejména poznáte, nakolik se se zřetelem na zákon karmy prohloubí myšlenka výchovy, především výchovy národa. Kdyby se dnes působilo tak, aby lidé žili ve smyslu zákona karmy a připravovali svůj budoucí život, pak by zároveň připravovali budoucí národní společenství. Vždyť tím, kdo bude žít v budoucnosti, jsou znovuvtělení lidé současnosti. Zdravé rasy a zvláště zdraví vůdcové budoucích ras vzniknou v budoucnosti tehdy, bude-li se ve smyslu zákona karmy rozumně žít s ohledem na budoucnost. Jestliže se totiž zdokonaluje jednotlivý člověk, působí tím zpětně na budoucí rasové a národní organismy.

[... V závěru přednášky Rudolf Steiner formuluje otázky, jaký je vlastně mechanismus karmy, jaké síly zde mezi dvěma životy působí, jak dojde k tomu, že jsou lidé karmou svedeni dohromady, a odkazuje na příští

přednášku, kde se těmto otázkám hodlá věnovat - viz následující kapitola v této knize.]

R. Steiner, přednáška pro členy Theosofické společnosti z 15. října 1906 v Berlíně, in: Ursprungsimpulse der Geisteswissenschaft, GA 96, str. 105nn; poznámky posluchačů.

Rudolf Steiner

GA 96